

Będzikowska, Ludmiła

Stan i perspektywy rozwojowe gospodarstw rolnych gminy Wyszogród i Łąck w woj. płockim

Notatki Płockie 41/2-167, 46-49

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STAN I PERSPEKTYWY ROZWOJOWE GOSPODARSTW ROLNYCH GMINY WYSZOGRÓD I ŁĄCK W WOJ. PŁOCKIM

Zamiar ankietyzacji gospodarstw rolnych zrodził się w roku 1994 - w trakcie prac wojewódzkiej komisji ds. restrukturyzacji rolnictwa regionu płockiego. Brak dokładnych danych, charakteryzujących użytkowników gospodarstw rolnych, utrudniał określenie istniejącego status quo i dość precyzyjne wyznaczenie kierunków działania, zmierzających do zmian strukturalnych w rolnictwie województwa płockiego.

Do ankietyzacji wybrano dwie gminy; jedną dość dobrą - Wyszogród, drugą słabą - Łąck.

Wybór nie był przypadkowy. Ocenie poddano jedną gminę posiadającą gleby średniej jakości (Wyszogród wsk. bonitacji 0,99) drugą charakteryzującą się słabymi glebami (Łąck wsk. bonitacji 0,74), gdyż tam restrukturyzacja przebiegać będzie najtrudniej i powoli. Dodatkowym czynnikiem branym pod uwagę przy wyborze gminy była ich wielkość - obie należą do małych.

Ankietyzacją objęto wszystkie gospodarstwa, płatników podatku rolnego, w Wyszogrodzie - 846 gospodarstw, w Łącku - 780. Badania przeprowadzili, na przełomie października i listopada 1994 r., pracownicy Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Płocku odwiedzając poszczególne gospodarstwa. Ankieta obejmowała takie informacje, jak: wiek gospodarza, wykształcenie, kwalifikacje rolnicze, wielkość gospodarstwa, siedlisko, grunty dzierżawione, techniczne środki produkcji, dodatkowe zatrudnienie poza rolnictwem, zatrudnienie małżonka, domownicy, pracownicy najemni, następcą i jego przygotowanie do zawodu rolniczego. Na podstawie danych sklasyfikowano gospodarstwa do jednej z czterech grup:

1. rodzinne (rozwojowe)
2. ulepszone
3. bez perspektyw
4. działki emeryckie lub mieszkalne

Do gospodarstw rodzinnych zaliczono te o powierzchni od 15 ha wwyż, umaszynowane i posiadające nowoczesne budynki. Przyjęto kryterium 15 ha powierzchni, biorąc pod uwagę wytyczne polityki rolnej, zakładające podwojenie w ciągu najbliższych lat wielkości obecnego średniego gospodarstwa w województwie (8,16 ha).

Do gospodarstw ulepszonych zaliczono te o mniejszym areale bądź wymagające uzupełnienia parku maszynowego lub modernizacji budynków.

Gospodarstwa bez perspektyw to te, które z racji swojego małego obszaru, braku maszyn, budynków nie spełniają obecnym warunkom ekonomicznym.

Ostatnią grupę tworzą gospodarstwa emeryckie, lub te o powierzchni do 2 ha, produkujące na samozaopatrzenie rodziny.

Województwo płockie położone jest w centralnej Pol-

sce. Powierzchnia użytków rolnych wynosi 395,8 tys. ha, tj. 2,3% użytków rolnych kraju. Stanowią one 77,3% powierzchni ogólnej województwa (w kraju 59,9%). Lasy zajmują 12% ogólnej powierzchni, połowa z nich to lasy prywatne. Mało jest również łąk i pastwisk - 9,4%. Wskaźnik bonitacji użytków rolnych wynosi 0,98 (0,67-1,17) - co daje 15 lokatę w kraju. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosi 8,16 ha. Na terenach wiejskich mieszka 52% ludności województwa, przy czym, z pracy na roli utrzymuje się 29% mieszkańców.

Gmina Wyszogród

Położona jest nad Wisłą, przy trasie Płock - Warszawa, w odległości 75 km od stolicy kraju, od Płocka - 40 km. W 16 sołectwach i mieście Wyszogrodzie mieszka 6508 osób, z czego 3657 na wsi. Poziom bezrobocie w 1993 r. wynosił 20,1 %

Najmniejszą wsią, nie będącą sołectwem jest Gródkówek liczący 10 gospodarstw, największą zaś Rębowo ze 146 gospodarstwami. Według ankiet, średnia powierzchnia gospodarstwa w poszczególnych sołectwach jest mocno zróżnicowana i wynosi, od 6,0 ha (Wyszogród) do 15,60 ha (Gródkówek). Średnia powierzchnia dla całej gminy wynosi 8,67 ha. Najwięcej gospodarstw (37,6%) mieści się w przedziale 5,0-9,9 ha, następnie 21,3% w przedziale 10-14,9 ha. Gospodarstw do 1,9 ha jest 7,4%, a powyżej 15 ha 13%.

Tabela 1. Gmina Wyszogród

Wieś	Ilość gospodarstw	Średnia pow. gospod. ha.	Średnio osób w gospod.	Średni wiek gospod. lat	Gospod. bez maszyn %	Pracujący poza gospod. %
Wiązówka	19	10.18	4.0	44	21	21
Wilczkowo	31	6.5	3.0	51	21	35
Drwały	46	10.9	4.6	42	18	26
Chmielew	14	11.36	4.8	44	15	19
Bolino	25	9.12	3.6	48	23	11
Starzyno	18	11.05	4.3	45	21	11
Pozarzyn	26	8.6	3.6	48	20	27
Rębowo	146	9.67	3.9	50	26	20
Wyszogród - miasto	130	6.0	4.0	46	43	38
Kobylniki	78	8.21	4.7	46	26	15
Ciućkowo	55	7.64	3.8	45	36	25
Rostkowic	44	8.7	4.4	45	20	14
Stomin	83	8.04	4.6	45	30	20
Rakowo	51	10.3	4.8	45	30	20
Pruszczyn	27	8.55	4.9	46	32	18
Grodkowo	19	9.37	4.0	43	34	16
Marcjanka	24	9.86	4.0	42	29	25
Gródkówek	10	15.6	4.1	49	-	-
	846	8.67	x	x	x	x

W rodzinie jest średnio, w poszczególnych miejscowościach, od 3,0 do 4,9 osób. Emerytów lub rencistów jest w 34% gospodarstw w Ciućkowie do 72% gospodarstw w Starzynie. Comiesięczna renta lub emerytura

dla bardzo wielu gospodarstw jest poważnym źródłem dochodu.

Wiek prowadzących gospodarstwa (średnio) waha się od 42 lat (Marcjanka) do 51 lat (Wilczkowo). Większość rolników posiada wykształcenie podstawowe i niepełne podstawowe, w 21 % (Wiązówka) i w 68% (Pruszczyn). Średnio - 47,8%. Wykształcenie średnie posiadają 174 osoby - tj. 21%, od 4% (Pruszczyn) do 38% (Wyszogórd). Wykształceniem wyższym może okazać się tylko 19 osób w gminie, tj. 2,2%. Najwięcej z nich mieszka w Wyszogrodzie - 6.

Tabela 2. Gmina Wyszogórd

Wies	Wykształcenie				Kwalifikacje	Następcy	Następcy z kwalifikacjami rolniczymi
	podstaw. %	zawodowe %	średnie %	wyższe %			
Wiązówka	21	32	37	10	68	37	37
Wilczkowo	48	30	19	3	80	52	38
Drwały	28	41	31	-	65	35	23
Chmielew	36	50	14	-	57	50	7
Bolino	58	28	14	-	61	28	11
Starzyno	44	28	22	6	58	28	22
Pozaryn	53	28	14	5	72	27	17
Rębowo	43	35	19	3	84	54	34
Wyszogórd - miasto	30	26	38	6	68	50	19
Kobylniki	52	33	15	-	50	36	67
Ciućkowo	42	39	19	-	50	36	67
Rostkowic	48	41	11	-	54	27	11
Ślomin	46	38	16	-	81	34	19
Rakowo	53	31	16	-	58	27	16
Pruszczyn	68	28	4	-	56	37	24
Grodkowo	67	17	16	-	61	26	33
Marcjanka	58	29	13	-	71	33	33
Gródkówce	70	20	10	-	70	20	10
Średnio	47,8	29	21	2,2	66	38	21

Aż w 11 sołectwach (na 16) brak rolników z wyższym wykształceniem. Kwalifikacjami rolniczymi legitymuje się, w poszczególnych sołectwach, od 50% (Kobylniki) do 84% (Rębowo). Niestety, są to najczęściej kursy rolnicze, w których uczestniczyli w latach 60 i 70, obecnie pięćdziesięcio- i sześćdziesięcioletni rolnicy.

O regresie w tej dziedzinie świadczy fakt, iż wśród następców kwalifikacje rolnicze posiada od 7 % (Chmielewo) do 38% (Wilczkowo). Na terenie gminy znajduje się od 15% (Chmielewo) do 43% (Wyszogórd) gospodarstw nie posiadających ciągnika i maszyn rolniczych. W 44 gospodarstwach (5%) gminy do prac polowych wykorzystywane są konie. Jedyną miejscowością, w której wszyscy rolnicy posiadają ciągniki ze sprzętem towarzyszącym jest Gródkówce.

Dla części rolników prowadzenie gospodarstwa nie jest wyłącznym źródłem utrzymania. Podejmują oni pracę w Wyszogrodzie, Płocku, a nawet w Warszawie. Takich gospodarstw, w poszczególnych sołectwach, jest zróżnicowana ilość - od 11% (Bolino) do 35% (Wilczkowo). W mieście Wyszogórd - 38%. W Warszawie pracują 43 osoby z czego 12 w FSO. Aż 16 osób prowadzących gospodarstwa rolne lub współmałżonków jest nauczycielami w szkołach. Ponadto zatrudnieni są w zależności od wykształcenia i kwalifikacji w różnych zawodach: listonoszy, murarzy, hydraulików, sprzedawców w mechanikach, pracowników banku, urzędu gminy, policji.

Niektóre gospodarstwa podjęły się prowadzenia działalności gospodarczej. Powstała jedna ubojnia zwierząt, 5 sklepów, 6 gospodarstw zajęło się dystrybucją pasz lub środków ochrony roślin. Ponadto na terenie gminy 1 gospodarstwo uruchomiło produkcję płytek ceramicznych, inne zaś świadczy usługi stolarskie. Dwie osoby zajmują się handlem obwoźnym oraz dwie prowadzą sezonową małą gastronomię.

Dodatkowe zatrudnienie poza gospodarstwem podejmowane jest przez osoby zamieszkałe w mniejszych gospodarstwach położonych wzdłuż szlaków komunikacyjnych. Tak jest w Wilczkowie, gdzie średnie gospodarstwo ma powierzchnię 6,5 ha, czy w Ciućkowie (7,6 ha). Z kolei mieszkańcy Gródkówki utrzymują się wyłącznie z pracy we własnym gospodarstwie. Gospodarstwa są tam duże (średnia 15,6 ha) i dobrze umaszynowane.

Jedną z lepszych wsi jest Rębowo, liczące 146 gospodarstw. Z tej ilości, do grupy gospodarstw rozwojowych (rodziny) zaliczyć można 22%, do grupy ulepszanych - 39%, bez perspektyw - 27%, a jako działki emeryckie bądź mieszkalne na samozaopatrzenie - 12%.

Zdecydowana większość gospodarstw uprawia własne grunty. Jedynie 47 (5,5%) gospodarstw dzierżawi ziemię, z czego najwięcej, bo 10 gospodarstw jest w mieście Wyszogórd. Areal dzierżawionej ziemi waha się od 0,7 ha do 14 ha. Praca w gospodarstwach oparta jest o siły rolnika i jego rodziny. Nie ma żadnego gospodarstwa, które zatrudniałoby pracowników najemnych na stałe. Jedynie 3 gospodarstwa, w okresie szczytu prac polowych, najmują pracowników.

Na podstawie ankiet 846 gospodarstw uznano: 83 gosp., tj. 9,8% - jako rodzinne 384 gosp., tj. 45,5% - jako ulepszane 314 gosp., tj. 37,1 % - jako bez perspektyw 65 gosp., tj. 7,6% - jako działki emeryckie i mieszkalne.

Gmina Łąck

Położona jest w centralnej części Pojezierza Gostynińskiego, wzdłuż trasy Płock-Gostynin. Odległość od stolicy województwa wynosi 15 km.

Gminę o powierzchni 111,5 km² i 21 sołectwach, 25 wsiach, zamieszkuje 7188 osób. Stopa bezrobocia w 1993 roku wynosiła 26,1%.

Walory przyrodnicze - lasy, jeziora, przesądzają o charakterze tej gminy, zwłaszcza, że gleby są tu słabej jakości (wskaźnik bonitacji - 0,74).

Lasy zajmują 35%, z czego w rękach prywatnych jest ich 10%.

Najmniejszą wsią liczącą 12 gospodarstw jest Korzeń Rządowy, największą zaś Sendeń Duży - 55 gospodarstw. Na podstawie ankiet, średnia wielkość gospodarstw jest zróżnicowana, od 3,5 ha (Stare Budy) do 9,3 ha (Sendeń Mały) i 8,45 ha (Wincentów). Średnia wielkość gospodarstwa w gminie wynosi 5,5 ha.

Najwięcej gospodarstw jest w przedziale 2,0 - 4,9 ha (37,8%) i 5,0 - 9,9 ha (32,8%). Gospodarstw o powierzchni do 1,9 ha jest 18,1 %, a o powierzchni ponad 15 ha - 3,5%

Tabela 3. Gmina Łąck

Wieś	Ilość gospodarstw	Średnia pow. gospod. ha	Średnio osób w gospod.	Średni wiek gospod. lat	Gospod. bez maszyn %	Pracujący poza gospod. %
Dolne Budy	43	7.23	4.9	47	52	28
Zdwór	38	6.72	4.2	48	71	29
Longinus	22	3.78	4.8	44	18	50
Grabina	39	4.08	4.4	50	90	36
Senderń Duży	55	5.50	4.0	53	80	75
Senderń Mały	34	9.31	4.0	44	72	56
Ludwików	23	3.86	3.55	50	87	14
Nowe Rumunki	30	3.93	3.6	50	83	53
Zażdzierz	32	6.68	4.3	50	53	25
Koszelówka	22	5.99	4.4	47	62	43
Zofiówka	26	4.2	3.9	45	73	65
Wincentów	38	8.45	4.0	46	60	44
Matyldów	31	6.33	4.0	45	67	42
Góry	45	5.80	3.5	52	78	42
Łąck	32	3.70	4.0	48	79	37
Podlasie	28	4.25	2.5	40	46	36
Korzeń Królewski	24	5.42	3.9	51	42	29
Korzeń Rządowy	12	4.71	3.0	43	75	8
Ciechomice Stare	23	3.14	4.6	46	60	35
Ciechomice Nowe	46	5.34	4.4	51	75	37
Kościuszków	18	7.48	4.4	46	44	11
Władysławów	23	5.43	4.1	45	52	39
Antoninów	34	5.16	3.9	46	56	44
Stare Budy	30	3.57	4.2	61	90	34
Wola Łącka	30	4.72	3.9	47	80	50
	780	5.50	x	x	x	x

Prowadzący, gospodarstwa to ludzie w wieku, średnio, od 44 lat (Longinus, Senderń Mały) do 61 lat (Stare Budy). Wykształcenie podstawowe posiada od 10% rolników (Longinus) do 73% (Nowe Rumunki). Średnio zaś w gminie - 50%. Wykształcenie zawodowe posiada 36% prowadzących gospodarstwa (od 4% w Koszelówce do 67% w Longinusię). Na terenie gminy mieszka 87 osób ze średnim wykształceniem (11%) od 0% (Ludwików) do 28% (Łąck). Dyplomem wyższych uczelni wykazać się mogą 24 osoby (3%), z tego 12 po studiach rolniczych.

Kwalifikacjami rolniczymi legitymuje się, w poszczególnych wsiach, od 10% (Grabina) do 76% (Wincentów). Podobnie jak w gminie Wyszogród, posiadane kwalifikacje, to przede wszystkim kursy kwalifikacyjne i zespoły przysposobienia rolniczego. Jeśli chodzi o kwalifikacje rolnicze następców, to aż w 5 miejscowościach brak takich osób, a w pozostałych wsiach jest ich od 2% (Senderń Duży, Ciechomice Nowe) do 50% (Nowe Rumunki). Jednak średnio - 6,8%.

Tabela 4. Gmina Łąck

Wieś	Wykształcenie				Kwalifikacje	Następcy %	Następcy z kwalifikacjami rolniczymi %
	podstaw. %	zawodow. %	średnie %	wyższe %			
Dolne Budy	53	24	21	2	60	49	2
Zdwór	46	28	18	8	39	26	5
Longinus	10	67	14	9	23	23	-
Grabina	23	62	13	2	10	36	-
Senderń Duży	75	19	4	2	36	54	2
Senderń Mały	59	26	15	-	26	35	3
Ludwików	64	36	-	-	18	74	8
Nowe Rumunki	73	21	3	3	57	47	50
Zażdzierz	68	26	6	-	43	56	9
Koszelówka	68	4	23	5	38	50	27
Zofiówka	46	50	4	-	61	35	4
Wincentów	68	29	3	-	76	24	3
Matyldów	67	24	6	3	32	29	-
Góry	33	47	11	9	62	47	9
Łąck	32	37	28	3	47	56	3
Podlasie	61	32	7	-	21	25	3
Korzeń Królewski	58	30	4	8	42	33	-
Korzeń Rządowy	50	33	17	-	25	33	-
Ciechomice Stare	50	37	13	-	65	43	13
Ciechomice Nowe	50	35	15	-	43	24	2
Kościuszków	67	16	17	-	33	39	11
Władysławów	48	35	13	4	26	22	8
Antoninów	53	38	6	3	50	26	3
Stare Budy	65	15	10	10	30	63	6
Wola Łącka	46	28	23	3	53	30	7
Średnio	50.0	36	11	3	38	39	6.8

Znaczny jest udział gospodarstw nie posiadających żadnych maszyn rolniczych, od 18% (Longinus) do 90% (Stare Budy, Grabina). W gminie naliczono 97 gospodarstw posiadających konie robocze i maszyny przystosowane do trakcji konnej.

Przeciętna rodzina w poszczególnych miejscowościach składa się od 3,0 osób (Korzeń Rządowy) do 4,9 osób (Dolne Budy). W większości rodzin członkami są emeryci lub renciści. Ich udział w rodzinach waha się od 18% (Antoninów) do 64% (Koszelówka).

Sąsiedztwo Płocka, Gąbina i Gostynina dla wielu prowadzących gospodarstwa stwarza dodatkowe miejsce zatrudnienia, szczególnie dla pochodzących ze wsi położonych w pobliżu miasta. Praca poza gospodarstwem jest dodatkowym, a nawet podstawowym źródłem dochodu dla 8% (Korzeń Rządowy) i 65% (Zofiówka). Najwięcej osób dojeżdża do pracy do Płocka. W Petrochemii pracuje 16 osób. Tyle samo zatrudnionych jest w Stoczni Rzecznej oraz w firmie konfekcyjnej WEMPE w Korzeniu. Pracujący poza gospodarstwem reprezentują wszystkie zawody, od sprzątacza, listonasa, sprzedawcy, hydraulika, murarza po pracownika administracji gminnej i wojewódzkiej, lekarza, policjanta.

Własną działalność gospodarczą prowadzi niewielu. Na terenie gminy jest prywatny tartak, 4 sklepy, 2 hurtownie, 3 osoby świadczą usługi transportowe a jedna prowadzi komis samochodowy.

W gminie dominują gospodarstwa własne. Tylko 41

gospodarstw (5,2%) uprawia dzierżawione grunty. Są to grunty orne od 0,8 ha do 12,9 ha. Najwięcej dzierżawców gospodaruje w Zdworzu i Łącku (5 gospodarstw). Na terenie gminy tylko jedno, największe gospodarstwo 70 ha, zatrudnia na stałe 3 pracowników najemnych. Dwa gospodarstwa korzystają z dorywczej pracy najemnej.

Tabela 5. Wielkość gospodarstw

Gmina	Struktura powierzchni				
	do 1.9	20-4.9	50-9.9	10.0-14.9	pow. 15.0
Wyszogród	63	175	318	180	110
	7.4%	20.7%	37.6%	21.3%	13%
Łąck	141	295	256	61	27
	18.1%	37.8%	32.8%	7.8%	3.5%

Na podstawie analizy 780 gospodarstw:
 19 gosp., tj. 2,4% - uznano jako rodzinne (rozwojowe)
 183 gosp., tj. 23,5% - jako ulepszone
 459 gosp., tj. 58,8% - jako bez perspektywy
 119 gosp., tj. 15,3% - jako działki emeryckie i mieszkalne.

Tabela 6. Klasyfikacja końcowa

Gmina	Gospodarstwa				
	Razem	Rodzinne (rozwojowe)	Ulepszone	Bez perspektyw	Działki emer. i miesz.
Wyszogród	846	83	384	314	65
	%	9.8	45.5	37.1	7.6
Łąck	780	19	183	459	119
	%	2.4	23.5	58.8	15.3

W obu gminach ankietowani właściciele, w większości nie widzą w rolnictwie przyszłości. Ludność na terenach o walorach turystycznych (lasy, jeziora) traktuje to miejsce jako zwykle siedlisko mieszkalne, nie licząc na dochody uzyskiwane z produkcji rolnej. Następcy nie przejawiają chęci pozostania, licząc jedynie na sprzedaż ziemi na działki rekreacyjne. Ekspansja ludzi z miasta jest już widoczna. Bardzo znaczna ilość siedlisk zaniedbanych (63,5% Senderń Duży), dyskwalifikuje je jako lokum do prowadzonej działalności agroturystycznej.

W rozmowie z ludźmi nie wyczuwa się ich przywią-

zania do ziemi. Coraz częściej jest ona wydzierżawiana, jak np. w Górach na 45 gospodarstw 7 ma innych użytkowników. Zmiana podejścia do ziemi ułatwia proces restrukturyzacji przyspieszając polaryzację wsi.

We wsi Ludwików, ze względu na niską jakość gruntów - 50% ziemi odługuje, a 14% gospodarstw posiada inne źródło utrzymania.

Właściciele gospodarstw do 2 ha to często ludzie o innych zawodach, traktujący te gospodarstwa jako siedlisko rekreacyjne dla własnej rodziny.

Bardzo małe gospodarstwa nie mają żadnych środków do życia, na minimalną vegetację wystarczać musi dorywcza praca u innych lub zasiłek z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Im gorsza sytuacja, tym więcej bezradnych domowników i brak wizji utrzymania się gospodarstwa.

Wnioski

1. Podstawowym warunkiem ułatwiającym, a nawet umożliwiającym rozpoczęcie restrukturyzacji jest przywrócenie wymogu posiadania kwalifikacji rolniczych do prowadzenia gospodarstw. Dawałoby to motywację, jednym do zdobywania wiedzy rolniczej, co zaowocowałoby modernizacją gospodarstwa, podnoszeniem towarowości, powiększaniem obszaru, innych zaś zmusiło do aktywności na innym polu działania.
2. Opracowanie strategii rozwoju gminy, w oparciu o jej "mocne" strony.
3. Utworzenie w gminach stanowiska ds przedsiębiorczości (prowadzenie doradztwa).
4. Prowadzenie przez miejscowe banki edukacji finansowej i prawnej.
5. Prowadzenie agroturystyki wiąże się z przystosowaniem domów do tej działalności. Bez wsparcia finansowego i często zmiany mentalności, w przeważającym stopniu agroturystyka pozostanie marginesem.
6. Organizacja w porozumieniu z np. zakładami doskonalenia zawodowego czy rejonowym biurem pracy, kursów pozwalających na zdobycie nowych umiejętności i zawodów.